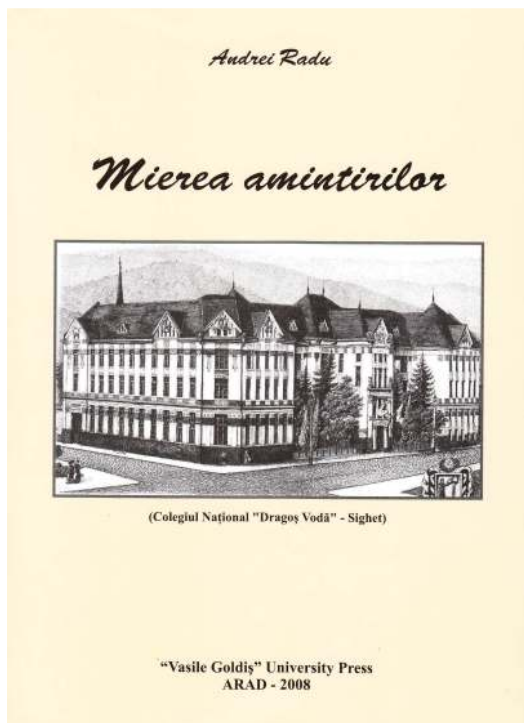

ANDREI RADU: „MIEREA AMINTIRILOR” – UN IMN ÎNĂLȚAT IMPERATIVULUI SOLIDARITĂȚII UMANE ȘI, MAI ALES, MARAMUREȘENE

Lector univ. dr. Ilie GHERHEȘ
Universitatea de Vest ”Vasile Goldiș”, Arad

Copilăria este altarul cel mai nostim, este creuzetul în care văpaia îndoielilor se lămurește cel mai repede, făcând loc certitudinii și vieții, un ecran care se rotește după ochii tăi, căci oriunde te-ai îndrepta ai în fața ta doar speranță și triumful spiritului. Aceste lucruri ar părea să ni le transmită profesorul Andrei Radu, un pelerin prin învățământul românesc, dar nu și prin profesiunea de dascăl pe care a înnobilit-o în mod desăvârșit, închinându-i toată viața.

Mi-a fost dat să-l întâlnesc, meteoric doar, dar acea fulgerare spiritual-umană petrecută undeva în adolescență, pot spune că m-a marcat, mi-a confirmat o certitudine; anume aceea că în orice profesie, mai ales în cea de dascăl, nu poți și nu ai voie să trișezi (la „condică”) și că cel mai sever judecător al nostru, al

oamenilor de la catedră sunt Măria Sa elevul sau studentul, acea instanță spirituală din fața ta, a cărei exigență și tărie critică chiar tu i-o îmbunătățești, prin puterea exemplului personal.

Știind că nu se face și că nu este academic am să evoc, totuși, momentul întâlnirii cu profesorul Andrei Radu, un „maramureșean cu care noi ne mândrim” - după cum spunea vrednicul de aducere aminte, domnul Grigore Balea, director adjunct al Liceului Pedagogic din Sighetul Marmației, amfitrionul aceluia eveniment petrecut în toamna anului 1978. Așadar, cu școala, cu clasa, mai pe alese sau nu mai țin minte bine cum, dar am fost duși la o întâlnire cu scriitorul Andrei Radu, la Casa Municipală de Cultură, unde ni s-au spus cuvinte frumoase despre profesia de dascăl, despre menirea învățătorului. Cu o zi înainte domnul director mi-a dat cartea lui Andre Radu „Din Țara lui Dragoș... schițe”, așa ca să mă uit peste ea și, eventual, să pot formula o întrebare.

Știu că lectura cărții m-a fascinat. Era publicată în anul 1941, ceea ce pentru mine, atunci era ceva inedit, iar la întrunirea cu pricina mi-am mărturisit insolitul situației, spunând că este prima carte pe care am citit-o într-o singură noapte ș.a. Nu știu dacă emoțiile mele sau ceea ce am spus au creat o impresie plăcută autorului încât, după masă am primit în dar, cu dedicație, minunata carte: „Elevului Gherheș, anul II filologie/cu urările de a ajunge un mare prozator maramureșean și un eminent profesor. Sighetul Marmației, 6 X 1978, semnătura”.

Cu o bucurie de nedescris am citit, de curând, cartea „Mierea amintirilor”, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad - 2008, a aceluiași profesor Andrei

Radu, carte de care mi-am lipit această peliculă din filmulețul amintirilor mele, dar și dintr-o curiozitate imensă de a preleva date dintr-un nou izvor istoric, mărturisitor, petrecut prin turnesolul subiectiv al autorului.

Spectacolul intelectualist al literaturii istorice „de jurnal”, al jurnalelor de autor este întotdeauna unul cât se poate de incitant, încadrat genului memorialistic; de altfel cred că orice curaj de a ține un jurnal propriu, în vremea comunistă a însemnat, pe lângă riscul judecării imprevizibile a posterității și orizontul ineluctabil al expunerii propriei sensibilități și intimități. Andrei Radu depune mărturie, după cum singur afirmă, de-a lungul a aproape un veac, survolând epoci istorice de-a dreptul contondente, care au distrus, au zdrobit destine și conștiințe, măturând rafturi întregi de evoluție istorică reconsiderându-le menirea în altă cheie. Acest extins curriculum vitae propus de Andrei Radu în „Mierea amintirilor”, întins și extins peste generozitatea unui spațiu de 356 de pagini ne devoalează, aproape programatic, vocația și conștiința istorică maramureșeană a unui dascăl „din” și „de” Maramureș și se constituie într-„un indirect omagiu adus stilului de trăire a vieții prin înțelegerea oricărui om cu semenii săi, căci hărăziți suntem cu toții prin destin să fim alături, să ne ajutăm și să ne bucurăm de farmecul trăirii împreună” (V. Popeangă, p. 13).

Acest farmec al trăirii împreună ni-l ecranizează autorul, cu fiecare capitol, găsim o formulă de lucru, de prezentare, proprie dascălului metodist. Fiecare frântură de destin este când o schiță, când o colecție iconografică cu subiectul enunțat din titlu, invocat și evocat prin pana unui prozator înzestrat, cu finețea descrierii, cu acribia academică a dascălului formator, cu responsabilitatea față de trecut, dar și pentru viitor, el rămânând un confesiv incurabil.

În primele două capitole autorul încearcă un demers genealogic, arătându-și

originile. Acest microexpozeu familial pornește de la invocarea celor două diplome nobiliare (dinspre mamă și dinspre tată) cu paragrafe și reconfirmări din cei doi mari istorici ai Maramureșului: Ioan Mihalyi de Apșa și Alexandru Filipașcu.

Se spune că doar atunci când alegi te definești, dar oare nu te definești cel mai bine atunci când din marasmul evenimentelor vieții tale, te hotărăști asupra unora sau altora? Din cel de-al doilea capitol „Apariția mea și primii pași”, Andrei Radu, copil fiind și în refugiu, la sfârșitul primului război mondial (zicem noi, azi), peste Gutâi, în satul Brebeni remarcă: „Războiul încă nu se terminase și tata reveni. Era slab, trist și foarte bolnav. Contractase teribila boală de plămâni care l-a chinuit mult și care l-a răpus în floarea vârstei.

Totuși, îmi amintesc că l-am văzut odată foarte vesel. El venise acasă din Berbești, împreună cu câțiva ofițeri români pe care ținea să-i omenească așa cum știa el și cum se pricepea mama... Am contemplat fețele lor arse de soare și am auzit un grai iute și repezit din care nu înțelegeam nimic, deși aveam șase ani. Ceea ce am priceput, totuși, era că de-acum înainte vom trăi într-o altă țară, care se numește România Mare. Și mă miram de bucuria care pusese stăpânire pe părinții mei și pe celelalte rude, care se înghesuiau pe la uși, să fie și ei martorii acestui eveniment” (p. 33).

Cu siguranță că de un farmec aparte sunt capitolele III - V în care autorul, elev la Liceul „Dragoș Vodă”, „un copil frumuseț și elegant”, ne descrie atmosfera de studiu de la prestigioasa instituție sigheteană interbelică, orașul cu realitatea lui istorică mirobolantă și, mai ales poreclele educatorilor: Hantătar - directorul Mihail Șerban, Taica Modreanu - prof. Ion Modreanu, Zeus - pedelul (portarul) Mezei, Hera - soția lui Mezei ș.a. Andrei Radu scrie aproape fără să-i pese de judecata viitorimii, autoironizându-se cu orice ocazie și

constatând că a rămas „să contemple spectacolul lumii de la o statură de numai 1,63 m” (p. 45).

În cel de-al VI-lea capitol, „Student la Cluj”, după ce eroul nostru ne descrie cum s-a împrumutat la o așa-zisă bancă populară ca să se „înțolească”, reușește să ne introducă în farmecul vieții de student, în Clujul interbelic. Prevăzut cu „caietul de cursuri nr. 1682”, respectiv vestitul index de culoare neagră, semnat de către însuși decanul Onisifor Ghibu, el, fascinat de noua condiție își enumeră cursurile, profesorii și colegii - care mai de care mai celebri neuitând să precizeze că își cumpărase și „șapca roșie cu embleme facultății noastre: o făclie aurită” (p. 61). Ceea ce se dorea a fi o distincție, un motiv de mândrie a devenit repede un impediment deoarece „stârneam prea mult interes pe stradă, mai ales printre fete: - Uite, dragă, dar acesta-i [balic cu biberon]” (p. 62).

Evocând cu nedisimulată nostalgie și mândrie anii studenției în care, „celor mari le spuneam [domnule coleg], cu cei din același an eram pe [servus], adică ne tutuiam” (p. 61), Andrei Radu ne descrie incidentul cu furtul paltonului de la garderoba Operei din Cluj, precum și gestul directorului de atunci, tenorul Constantin Pavel, care l-a despăgubit în așa fel încât să-și poate cumpăra altul nou. Andrei Radu a fost președintele CARM - ului (Clubul Academic Român Maramureș), calitate în care a făcut deseori excursii la Fântâna lui Bilașcu, din pădurea de la marginea orașului sau faptul că a scris o teză de licență, la istorie, pentru care a primit suma de 3.000 lei (p. 66).

Lectura cărții de amintiri a lui Andrei Radu dobândește și valoarea de document. Autorul descrie, secvențial, aspecte etnologice și etnografice, de evoluție a vieții sociale în Maramureș, în anumite perioade de timp și/sau la anumite date, evenimente, așa cum se întâmplă și în capitolul VII - „Trenulețul” (p. 67). Odată cu îndepărtarea în timp acest mijloc de transport feroviar, cu ecartament îngust

care lega, racorda Valea Marei și Ocna Șugatag de târgul „Săditi” (Sighet) sau cel de-al VIII-lea capitol - „Vacanțe” (p. 72), cu balurile din Berbești și „jocul jupâneselor”, cu partidele de pescuit sau cele de mers după hribe ș.a.

În capitolul al IX-lea - „Primii ani de dăscălie”, tânărul absolvent ne prezintă cu mare luciditate revenirea la Liceul „Dragoș Vodă”, ca profesor de franceză, unde „cu greu mi-am învins timiditatea” (p. 72) în a-l aborda pe Hantătaru, respectiv puternica personalitate a directorului Mihai Șerban. El aduce apoi un profund omagiu dascălilor D.D. Stan, Traian Bîlțiu-Dăncuș, Mihai Iosivaș, iar în prietenie cu aceștia s-a născut și porecla, numele colectiv: Mitrisimi.

Descriind lapidar Sighetul ca un oraș provincial dar de un farmec aparte, cu „localul Stein (unde) funcționa o ruletă, la fel ca la Sinaia, Constanța sau Monte Carlo” (p. 81), el recunoaște mucalit că intelectualii Sighetului „nu agreeau partidele politice”, „respingeau doctrinele extremiste”, dar că „totuși, mulți dintre acești tineri idealști și cinstiți s-au lăsat antrenați în viața decadentă a capitalei voievodale, pierzându-și nopțile și risipindu-și energiile. Printre aceștia, trebuie să recunosc, mă aflam și eu” (p. 82). Și ca un comentariu post festum se pare că acest exercițiu le-a reușit de minune, deoarece au izbutit să întemeieze o tradiție, întreținută cu mare dedicație, până astăzi.

Încă de la sfârșitul capitolului al IX-lea, amicul și colegul D.D. Stan îi proorocise convivului Andrei Radu că „acela nu ajunge meșter care nu ucenicește în șapte orașe” (p. 82). Și se pare că a avut gură de aur pentru că dascălul nostru a mai profesat apoi în Cetatea Albă - unde „erau multe fete, toate foarte atrăgătoare și accesibile” (p. 86), apoi la Satu Mare, Sofia, Consulatul din Oradea, Budapesta, Arad și Cluj.

Trecând în afara ofertei izvoarelor istorice consacrate, Andrei Radu, prin măiestria penei scriitoricești ne fascinează

și ne face să retrăim de-a-mpreună momentele dramatice ale bombardării Sofiei (10 ianuarie 1944), precum și cele ale bombardamentelor devastatoare asupra Budapestei (începând cu sfârșitul anului 1944), a Bucureștiului (4 aprilie 1944) - resimțite și la Ruse.

Autorul nostru se consideră un norocos al sorții atât pentru faptul că nu a fost concentrat pe front cât și datorită evenimentelor istorice pe care le-a trăit: „Printr-un capricios joc al destinului, autorul acestei cărți a avut singularul privilegiu de a asista, spre sfârșitul primului război mondial la dramaticul asediu al Budapestei. Au trecut de atunci treizeci și cinci de ani, dar puternicele impresii legate de acele momente supreme nu s-au șters și nu se vor șterge.

Ultimele zile ale unei faimoase capitale, prinsă în cleștele a doi giganți și implacabili adversari, au avut crunte și nemeritate suferințe unei populații pașnice și inocente. Aceste zile fierbinți, încărcate de emoții și mizerii, se pot data cu oarecare precizie: sfârșit de an '44, început de an '45” (p. 128).

Consacrând un spațiu amplu din economia cărții momentului Budapesta, apelul la sinonime pentru personalul diplomatic al Consulatului Român din Oradea, momentul arderii cifrului și al documentelor secrete încă din seara zilei de 23 august 1944, odată cu comunicatul de la Radio București privind armistițiul convenit cu armatele sovietice, dar și „ruperea legăturilor de orice fel cu puterea nazistă” (p. 129) ne introduce într-o altă categorie de amintiri. Peregrinările personalului diplomatic român de la Oradea prin capitala Ungariei și împrejurimi, în diferite locații „iscau astfel multe încurcături și nostimade” (p. 134), dar vaierul sinistru al sirenelor și intimidările ultimilor naziști înfuriați, atât la adresa diplomaților cât și față de populația civilă a Budapestei au consolidat, și mai mult, sentimentele de întrajutorare, de umanism. După 11 octombrie 1944 - eliberarea Clujului și 12

octombrie 1944 - eliberarea orașului Oradea a urmat momentul mult așteptat de români: „Într-o seară - 26 octombrie s-a putut auzi și chiar vedea, într-un fel, un bombardament sovietic de mare intensitate asupra unor obiective din Győr și Budapesta. Cerul era o imensă vatră de foc. Ce s-au mai bucurat amărății de românași!” (p. 139).

După această exprimare nu prea diplomatică, ba chiar licențioasă, autorul descrie în cuprinsul a peste 200 de pagini epopeea dramatică a suferinței Budapestei; faptul că aparatul diplomatic ungar de la București a refuzat să revină în Ungaria, apoi întregul calvar al bombardamentelor devastatoare și nimicitoare pe care l-a suportat și Corpul Diplomatic român reținut drept garanție în capitala Ungariei.

Episodul budapestan a luat sfârșit odată cu instalarea războiului propriu-zis în oraș și peste acesta, adică cu preluarea de către sovietici, căci românilor li se refuzase bucuria istorică de a-l mai elibera, încă o dată, fiind „dirijați spre frontul cehoslovac” (p. 261).

După Sofia, în 1947, peregrinul nostru se stabilește (definitiv, credea atunci!) în Arad, într-o căsuță de pe malul Mureșului unde îl „aștepta un cuib plăcut, cu flori și pomi roditori” (p. 272), dar și mama cu sora acestuia. Dintre colegii arădeni, Andrei Radu îi amintește pe mai mulți, „citați într-o ordine întâmplătoare”: Ascaniu Crișan, Mihai Păun, Teodor Gherman, Ilarion Spătaru, Petru Oniță, Cornel Dan, Gheorghe Vornicu ș.a.

După un anumit popas universitar, nu fără peripeții, la Timișoara, Andrei Radu își vede, în sfârșit, o fostă utopie, devenită vis, apoi realitate, respectiv recomandarea pentru postul de lector de Metodica limbii franceze, la Universitatea din Cluj: „Perspectiva de a trăi permanent în acest oraș al visurilor mele mi se părea o utopie” (p. 288). Acest moment pedagogic de prestigiu și de final de carieră ne prezintă un Andrei Radu la fel de pătruns de fluidul conviețuirii, a „stilului de viață de a trăi împreună”: „Cum era firesc, la

Cluj pulsa o intensă viață culturală la care mi-am adus mica mea contribuție...am cunoscut atmosfera molipsitoare de lucru de la Biblioteca Universității, pregătindu-mi viitoarea teză de doctorat, <Cultura franceză la românii din Transilvania până la Unire (1918)>, pe care am susținut-o la Sorbona; a apărut la Editura Dacia, în 1982” (p. 291).

Finalul episodului clujean, după ce autorul îi numește pe prietenii săi din urbea de pe Someș, cărora le păstrează „cel mai luminos colțișor al sufletului” este unul cât se poate de rar întâlnit în zilele noastre, când fiecare ne credem de neînlocuit: „După opt ani de activitate în cadrul Universității clujene, am constat că am împlinit vârsta de 60 de ani și că am adunat exact patruzeci de ani de dascălie. Hotărârea era luată de mult <să las și altora în lume rând>, cum își alcătuiuse epitaful Anton Pann” (p. 291).

Spiritul aventurier al lui Andrei Radu l-a purtat de la micile escapade în jurul Clujului, la Fântâna lui Bilașcu sau Târgul de fete de pe Muntele Găina pentru ca apoi să-l ducă în Bitolia Macedoniei și, mai apoi, peste „mări și țări”, în Europa sau în America.

La sfârșitul acestei cărți, cel care a selectat această colecție de schițe, l-am

numit aici pe vrednicul de amintire, domnul profesor Vasile Popeangă se mai oprește la încă două: „La peșit” și „Învrăjbire”, de un realism etnografic uluitor, ilustrativ pentru lumea socială și religioasă a Maramureșului.

Toată cartea este dedicată vocației prieteniei, darului de a trăi împreună, iar fiecare capitol poartă un motto sugestiv, metodic. Capitolul a XXV-lea, ultimul, intitulat „Din galeria cu prieteni”, ne propune o luare aminte din „Caracterele” lui La Bruyère: „A fi alături de oamenii pe care-i iubești e de ajuns” (p. 347). Lista pentru eternitatea cu prieteni maramureșeni (și numai maramureșeni!) a lui Andrei Radu îi enumeră pe: Mihai Marina, Gheorghe Tite, Aurel Vlad, Petru Hrițu, Mihai Bologa și George Rednic.

Cele 112 „note” de la sfârșit vin să complinească unele informații din text, să le limpezească, fiind ele însele adevărate nestemate de memorie umană.

Nu este căderea mea să mă pronunț despre cât de mare prozator este Andrei Radu, dar pot sigur să afirm că este un reprezentant de seamă al memorialisticii românești, al acelei așa-zise literaturi de sertar, al memoriei Maramureșului.